

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

LAPSEN SOSIAALINEN VUOROVAIKUTUS JA OPPIMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

TEKIJÄ: Annika Massinen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä(t) Annika Massinen	
Työn nimi Lapsen sosiaalinen vuorovaikutus ja oppiminen varhaiskasvatuksessa	
Päiväys	18.12.2020
Sivumäärä/Liitteet	31
Ohjaaja(t) Marjaana Tuovinen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Savonia ammattikorkeakoulu	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön aiheena oli lapsen sosiaalinen vuorovaikutus ja oppiminen varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää laadullisen kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla sitä, mitkä tekijät vaikuttavat lapsen sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja oppimiseen varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsiteltiin lasten sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja oppimiseen vaikuttavia seikkoja varhaiskasvatuksessa. Kuvailevaan kirjallisuuskatsaukseen etsittiin aineistoa varhaiskasvatuksen kirjallisuudesta sekä hyödynnettiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (2018).</p> <p>Kirjallisuuden keskeisimpiä tutkimustuloksia vertailtiin keskenään ja pyrittiin löytämään eroja ja yhtäläisyyksiä. Tutkimustulokset analysoitiin sisällönanalyysia hyödyntäen. Tavoitteena opinnäytetyössä oli löytää keskeisiä asioita, joilla on merkitystä lapsen sosiaalisen vuorovaikutuksen ja oppimisen kannalta. Lisäksi selvitettiin, mitkä asiat vaikuttavat siihen, kuinka lapsi oppii ja toimii vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Savonia ammattikorkeakoulu.</p> <p>Opinnäytetyön tutkimusten ja tulosten perusteella lapsen sosiaalisen vuorovaikutuksen ja oppimisen kannalta keskeisiä vaikuttavia tekijöitä ovat lapsen yksilöllisyys kuten temperamentti, leikki, vertaisryhmät ja varhaiskasvattajat. Lapsen yksilöllisyys vaikuttaa merkittävästi siihen, kuinka lapsi toimii vuorovaikutuksessa toisten kanssa ja oppii asioita. Esimerkiksi temperamentilla on merkitystä siihen, kuinka lapsi oppii. Myös leikillä on suuri vaikutus lasten oppimiseen. Oppimisen ja osallisuuden kannalta vertaisryhmällä ja sillä, että lapsi kokee kuuluvansa yhteisöön, on suuri merkitys. Lisäksi varhaiskasvattajien tuella ja läsnäololla on vaikutusta siihen, kuinka lapsi oppii. Varhaiskasvatuksen fyysinen ympäristö pystyy tukemaan merkittävästi lapsen oppimista.</p>	
Avainsanat kuvaileva kirjallisuuskatsaus, lapsuus, oppiminen, sosiaalinen vuorovaikutus, varhaiskasvatus	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author(s) Annika Massinen			
Title of Thesis Child's social interaction and learning in early childhood education			
Date	18.12.2020	Pages/Appendices	31
Supervisor(s) Marjaana Tuovinen			
Client Organisation /Partners Savonia University of Applied Sciences			
<p>Abstract</p> <p>The topic of the thesis was child's social interaction and learning in early childhood education. The purpose of the thesis was to find out with the help of a descriptive literature review which things affect child's social interaction and learning in early childhood education. In the theory part of the thesis the things that affect child's social interaction and learning in early childhood education were dealt with. Material to this descriptive literature review was searched from the literature of early childhood education and also from Early Childhood Education and Care (2018).</p> <p>The main results of the early childhood education literature were compared and differences and similarities between them were looked for. The results were analysed with the help of the content analysis. The aim of the thesis was to find out the main things which play a role in child's social interaction and learning and which things affect how child learns and interacts with others. The client organization of the thesis was Savonia University of Applied Sciences.</p> <p>Based on this research the main determinants were child's individuality like temperament, playing, peer groups such as other children as well as early childhood educators. The individuality of child is the main thing that has an effect on how child interacts with others and learns things. Playing is also a significant thing in child's learning. Peer groups and the feeling that child belongs to a society play a big role when talking about learning and participation. The support and attendance of childhood educators are also significant when considering how child learns things. The physical environment of early childhood education can support child's learning significantly.</p>			
<p>Keywords descriptive literature review, childhood, social interaction, learning, early childhood education</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	SOSIAALINEN VUOROVAIKUTUS JA OPPIMINEN VARHAISKASVATUKSESSA	5
2.1	Lapsen yksilöllisyys ja herkkyysskaudet.....	6
2.2	Leikki ja vertaisoppiminen	7
2.3	Varhaiskasvattajat ja lähikehityksen vyöhyke	10
2.4	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sosiaalinen vuorovaikutus	11
3	TUTKIMUSASETELMA	16
3.1	Tutkimusmenetelmä.....	17
4	TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN ANALYSOINTI	18
4.1	Lapsen yksilöllisyyden merkitys oppimiseen	18
4.2	Leikin ja vertaisoppimisen merkitys oppimiseen	19
4.3	Varhaiskasvattajien tuen merkitys oppimiseen	20
4.4	Johtopäätökset	21
5	POHDINTA.....	22
5.1	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	23
5.2	Aiheesta heränneitä ajatuksia	24
5.3	Aiheen merkitys varhaiskasvatuksessa.....	27
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	30

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatus luo vankan pohjan lasten oppimiselle: kunkin lapsen yksilöllistä kehittymistä tuetaan ja kannustetaan, mutta samalla varhaiskasvatus mahdollistaa lapsille yhdessä oppimisen mahdollisuuksia ja esimerkiksi tasoittaa lasten kotitaustoista johtuvia eroja. Varhaiskasvatukseen osallistuminen hyödyttää lapsen myöhempää koulutusta ja sitä kautta myös tasa-arvoistaa lasten mahdollisuuksia koulutusvalintoihin ja tulevaan yhteiskunnalliseen asemaan. (Koivula, Siippainen ja Eerola-Pennanen, 2017, 9.)

Oppimaan oppimisella on keskeinen rooli varhaiskasvatuksessa ja sillä tarkoitetaan kykyä ja halua ottaa vastaan oppimishaasteita ja valmiutta jatkaa työskentelyä myös silloin, kun tehtävät ovat vaikeita. Se on myös kykyä ylittää epäonnistumisen tuottama pettymys tai uhka. Kyky iloita ja nauttia uusista haasteista ja oppimisesta sekä omasta osaamisesta kuuluvat oppimaan oppimiseen. (HEA, 2019.)

Oppimiskäsitys pohjautuu näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana ja lapset kasvavat, kehittyvät ja oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Leikillä on suuri merkitys lasten oppimisessa. Varhaiskasvatuksessa korostuvat kokonaisvaltainen oppiminen ja laaja-alainen osaaminen. Näitä osa-alueita ovat mm. ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, arjen taidot ja osallistuminen ja vaikuttaminen. (Koivula ym. 2017, 30)

Lisäksi on tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin ja muuhun kokemusmaailmaan. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista ja on tärkeää, että lapsi saa oppimiseensa tukea ja ohjausta. Lasten oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeistä on vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta. (Opetushallitus, 2019.)

Kirjallisuuskatsaukseni aihe on lapsen sosiaalinen vuorovaikutus ja oppiminen varhaiskasvatuksessa. Tarkoituksena ja tavoitteena on tutkia kirjallisuuden avulla lapsen sosiaalista vuorovaikutusta ja sitä, mikä vaikuttaa lapsen oppimiseen ja sen tukemiseen. Tutkin asioita, joita aiheesta tiedetään, eli keräämäni tieto perustuu jo olemassa oleviin aineistoihin. Haluan löytää vastauksia tutkimusongelmaan eli siihen, miten lasten sosiaalinen vuorovaikutus on yhteydessä oppimiseen ja tutkia varhaiskasvatuksen kirjallisuuden avulla, mistä aiheesta on kysymys. Tutkin kirjallisuuskatsauksessani varhaiskasvatuksen eli päivähoiton merkitystä lasten sosiaalisen vuorovaikutuksen ja oppimisen tukemisessa. Opinnäytetyön toimeksiantajana on Savonia Ammattikorkeakoulu.

2 SOSIAALINEN VUOROVAIKUTUS JA OPPIMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Vuorovaikutus ja erilaiset vuorovaikutussuhteet ovat lapsen päiväkotiarjen kannalta erityisen merkittäviä. Lapsen ja kasvattajan välinen sekä lapsiryhmän keskinäinen vuorovaikutus muovaavat olennaisella tavalla varhaiskasvatusympäristöä ja pedagogista toimintaa ja sitä, millaisista suhteista, kohtaamisista ja kokemuksista lapset tulevat osallisiksi päiväkotipäivän aikana. (Koivula ym. 2017, 13.)

Varhaiskasvatus on saanut viime vuosikymmeninä vankan aseman osana elinikäistä oppimista. Samalla pienten lasten oikeus oppimiseen ja tasavertaiseen osallistumiseen yhteiskunnassamme on tullut tunnustetuksi. (Koivula ym. 2017, 21.) Hyvin toimiva ja arvostava vuorovaikutus aikuisen ja lapsen välillä voi parhaimmillaan tukea lapsen kehitystä ja edistää oppimista, mutta toimia myös itseisarvoisesti oppimistilanteena (Koivula ym. 2017, 163)

2.1 Lapsen yksilöllisyys ja herkkyyskaudet

Kiinnostus, tutkiminen ja havaintojen tekeminen ovat lähtökohta kaikelle oppimiselle. Tiedämme, että mitä kiinnostuneempi lapsi on jostakin asiasta, sitä enemmän hän tekee tuohon asiaan liittyviä huomioita ja sitä laajemmiksi ja monipuolisemmiksi hänen tietonsa tuosta asiasta rakentuvat. (Hujala ja Turja 2017, 223.) Lasten oppimiseen vaikuttaa myös se, että lapset oppivat, mikäli he ovat motivoituneita oppimaan. Lasten oppimisen motivaatiota voivat myös heikentää useat eri tekijät. Kasvattajat saattavat vaatia lapsilta liikaa, jolloin lasten motivaatio oppimiseen kärsii. Lapsen hyvä itseluottamus ja tunne siitä, että asiat ovat hallinnassa, johtavat siihen, että lapsi kokee haasteet oppimistilanteiksi. Lapsi suuntautuu tehtävään, onnistuminen on todennäköistä ja samalla palaute positiivista, mikä lisää hallinnantunnetta ja itseluottamusta. Mikäli lapsi ei luota itseensä ja ennakoii jo mielessään epäonnistumista, hän kokee haasteet pakollisiksi suoritustilanteiksi ja tällöin välttää tehtävää ja voi olla passiivinen tai levoton. (Koivunen 2013, 42 – 43.)

Sosiaalisten taitojen kehittymiseen vaikuttavat sekä lapsen sisäsyntyiset ominaisuudet ja piirteet että kasvuympäristön tekijät. Sisäsyntyisistä tekijöistä temperamenttipiirteillä on keskeinen merkitys. Avoimuus ja ulospäin suuntautuneisuus ovat yhteydessä parempiin sosiaalisiin taitoihin ja vuorovaikutussuhteisiin, kun taas ujous ja sisäänpäin kääntyneisyys liittyvät vähempään kommunikaatioon ja heikompiin sosiaalisiin taitoihin. Ympäristöllisistä vaikuttajista varhaisilla perhesuhteilla on keskeinen merkitys lapsen sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen kehitykseen. (Koivula ym. 2017, 120.)

Temperamentti koostuu erilaisista taipumuksista ja valmiuksista, jotka eivät ole vielä persoonallisuutta, mutta ovat tyypillisiä ihmiselle itselleen, erottavat hänet muista ja tekevät hänestä yksilön. Vaikka jokaisella ihmisellä on oma persoonallisuutensa, ei persoonallisuus niinkään tee ihmisestä yksilöä vaan temperamentti. Lisäksi persoonallisuus muodostuu kasvatuksen kautta ja kasvatuksen tavoitteena on kasvattaa ihmiset niin samanlaisiksi, että he voivat muodostaa sosiaalisia yhteisöjä. Ensinnäkin temperamentti määrää sen, miten lapsi saamaansa kasvatukseen suhtautuu ja miten hän sen kokee. Toisekseen lapsen temperamentti vaikuttaa siihen, millaista kasvatusta lapsi saa. Vanhemmat kasvattavat hyvin vilkasta lasta eri tavalla kuin hiljaista ja rauhallista. Kolmanneksi lapsen temperamentti vaikuttaa siihen, millaiseksi vanhempi kokee itsensä kasvattajana. (Keltikangas-Järvinen 2010, 30 – 31.)

Oppimisen edellytykset muodostuvat biologisten, sosiaalisten, kehityshistoriallisten ja satunnaistekijöiden keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Lapsella on valmius oppia kokemuksistaan syntymästään

alkaen ja lapsen oppiminen on lisäksi hyvin kokonaisvaltaista. Oppimista tapahtuu koko ajan. (Koivunen ja Lehtinen 2016, 147.)

Lasten oppimisessa on tärkeää huomioida lasten ikä, valmiudet ja herkkyykskaudet. Herkkyykskaudet ovat lasten elämässä ajanjaksoja, jolloin herkkyys oppia jäsentämään ja ymmärtämään ympäristöön on erityisen suuri ja lapsilla on herkkyykskausia, jolloin tiettyjen asioiden ja toimintojen oppiminen tapahtuu helpommin. Esiopetus on valmentautumista kouluun ja niin vanhemmat kuin kasvattajatkin alkavat asettaa esikouluikäiselle lapselle vaatimuksia ja odotuksia. (Hujala ja Turja 2017, 89 – 90.) Sisäinen herkkyys tietyille asioille auttaa lasta saavuttamaan taitoja, joilla on keskeinen merkitys kehityksen ja kasvun etenemisessä. Opetuksessa on myös tärkeää erottaa toisistaan oppimisen valmiutta kehittävä toiminta ja toiminta, joka edellyttää lapselta taitoja liian varhain. (Koivunen 2013, 44.)

2.2 Leikki ja vertaisoppiminen

Varhaiskasvatus nähdään osana elinikäistä oppimista ja nykyisin ihmisen oppiminen käsitetään koko elämänkaaren mittaiseksi. Lasten toiminnan näkökulmasta keskeinen sija annetaan lasten leikille. Leikki nähdään keskeisimpänä toimintana, jonka kautta lapset oppivat. (Koivula ym. 2017, 26.)

Esikouluikäiselle lapselle on luonteenomaista, että oppiminen tapahtuu leikin avulla. Oppimisella ei tarkoiteta varhaisvuosina sitä, että lapsi opettelisi koulumaisia taitoja, vaan sitä, että luodaan suotuisat olosuhteet lapsen luontaiselle toiminnalle. On havaittu, että leikki edistää monin tavoin niitä valmiuksia, joita myöhemmin tarvitaan myös kouluoppimisessa. Leikki ja oppiminen ovat esikouluikäisellä lapsella vahvasti yhteydessä toisiinsa ja on todettu, että oppimisen orientaatiot omaksutaan jo varhain, ennen kouluikää. On tärkeää, että jo varhaiskasvatuksessa vaikutetaan lapsen voimaantumiseen ja minäpystyvyyteen antamalla lapselle rohkaisevia ja myönteisiä oppimiskokemuksia. (Hujala ja Turja 2017, 19, 26)

Leikissä roolinotto on toisen asemaan asettumista, jonkin ilmiön tutkimista eri näkökulmista ja esimerkiksi sosiaalinen älykyys merkitsee sitä, että kykenee asettumaan toisen asemaan. Leikissä roolinotto on toisen asemaan asettumista. Leikillä on monia merkityksiä lapsen oppimisessa ja persoonallisessa kehityksessä. (Helenius ja Lummelahti 2014, 14.)

Leikki on lapsen kehityksen ja kasvun kannalta erityisen merkityksellinen toimintamuoto, sillä leikki vaikuttaa lapsen kehitykseen kaikilla sen osa-alueilla. Leikki muovaa ajattelua, oppimista ja ongelmanratkaisua, edistää kielen ja kommunikaation kehittymistä, vaikuttaa sosiaalisten taitojen kehittymiseen, moraalien ja tahdon muovautumiseen, rakentaa persoonallisuutta ja minuutta, luo tunnekokemuksia ja vaikuttaa emotionaaliseen kehitykseen sekä erityisesti luovuuteen ja mielikuvituksen kehittymiseen. Toisin sanoen, leikki on lapsen kehityksessä kokonaisvaltainen, fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen toimimisen ja kokemisen tapa, joka muovaa lapsen koko persoonaa. (Koivula ym. 2017, 123.)

Esimerkiksi roolileikit toimivat lapselle tärkeinä tekijöinä sosiaalisten taitojen harjoittelemisessa. Roolileikkien avulla lapset oppivat yhdessä toimien ja roolileikit ovatkin sosiaalisten suhteiden ja yhteisen toiminnan rakentamisen konteksti. Lasten leikkiä havainnoimalla kasvattajat voivat saada samalla tärkeää tietoa lapsen motorisesta, kielellisestä ja kognitiivisesta kehityksestä. (Koivula ym. 2017, 127.) Roolileikit ovat keskeinen leikin muoto, joka edistää sosiaalisia taitoja lasten keskinäisessä toiminnassa. Ennen kouluikää lapset luovat keskinäiset suhteensa leikkitaitojen perusteella. Leikkitaidot ovat välttämättömiä lasten välisten suhteiden muodostumisessa. (Helenius ja Lummelahki 2014, 90.)

Jotta leikkiminen lasten välillä onnistuisi, tulee lapsilla olla riittävät taidot osata edistää leikkiä oikeaan suuntaan eli ottaa huomioon toisensa, pyrkien kohti yhteistä päämäärää eli leikin onnistumista. Leikin merkitys on tiedostettu hyvin myös esiopetuksessa, vaikka esiopetuksessa käytetäänkin paljon hyvin koulumaisia toimintatapoja (Koivunen 2009, 45)

Lapset, joilla on hyvät leikki- ja sosiaaliset taidot, voivat leikeissä opettaa vertaisiaan kehittämään sosiaalisia taitojaan. Leikki on vahvasti lasten ominta toiminta-aluetta ja siinä ilmenee heidän tapansa tulkita asioita ja tapahtumia sekä antaa niille merkityksiä. Yhteisö vaikuttaa leikin kulkuun merkittävästi, sillä leikki on luonteeltaan sosiaalista. Lapset eivät ensisijaisesti leiki oppiakseen, mutta he oppivat kuitenkin koko ajan leikkiessään. (Marjanen, Marttila ja Varsa 2013, 55, 56.)

Vertaissuhteet ovat tärkeässä roolissa oppimisprosessissa. Vertaistensa kanssa työskennellessään lapset voivat oppia muun muassa sosiaalisia taitoja, empatiakykyä ja toisen asemaan asettumista. Vertaisryhmän toiminta on olennainen osa lasten arkea sekä sosiaalisten taitojen ja identiteetin rakentamisen mahdollisuus tulevaisuutta varten. Lapset voivat testata omia kykyjään vertaisryhmässä. Lapset luovat ystävyyssuhteita, leikkivät ja neuvottelevat yhdessä. (Marjanen ym. 60 – 61.)

Vertaissuhteet ovat emotionaalisesti tärkeitä. Vertaissuhteissa lapset voivat tutkia myös aikuisten maailmaa. Leikin vaikutus lapsen kehitykseen on valtava. Vertaisryhmissä työskentely opettaa lapsia myös sietämään muiden kritiikkiä ja yhdessä toimiminen luo optimaaliset olosuhteet itsensä ja mielipiteidensä ilmaisemiseen. Vuorovaikutustilanteet edellyttävät yksilöllisiä oppimisen malleja, menetelmiä ja lasten välisen vuorovaikutuksen ymmärtämistä. (Marjanen ym. 2013, 61.)

Päiväkotiryhmässä lapsi on vuorovaikutuksessa muiden sen jäsenten kanssa. Lapsi saa vertaisryhmässä kokemuksia erilaisista tunteista, kehittää luovuuttaan, harjoittelee erilaisia sosiaalisen käyttäytymisen muotoja ja sosiaalisia taitoja, rooleja ja ongelmanratkaisuvalmiuksia sekä kehittyy kielellisesti. Lapsella on vertaisryhmässä saatavilla emotionaaliset ja kognitiiviset resurssit, joiden avulla hän kykenee sopeutumaan sosiaaliseen maailmaan. Vertaiset ovat avainasemassa myös niiden lasten kehityksessä, joilla on vaikeuksia sosiaalisen kompetenssin alueella. (Marjanen ym. 2013, 104.)

Kehityopsykologisesti määriteltynä vertaisilla ja vertaisryhmällä tarkoitetaan lapsen kanssa samanikäisten tai kehitykseltään samalla tasolla olevien lasten ryhmää. Vertaisryhmä on lapsen kehityksen konteksti, jossa lapsi voi kehittyä perustaidoissaan tai tuoda esille kyvykkyyttään. Kehitykseltään sa-

mantasoisten parissa lapselle tarjoutuu myös mahdollisuus solmia ystävyyssuhteita sekä kuulua ryhmään. Vertaisryhmän vuorovaikutuksen laadulla on merkitystä myös kognitiivisten ja sosiokognitiivisten valmiuksien kehittämisessä. (Marjanen ym. 2013, 105.)

Vertaisoppimisen käsitteellä viitataan tiedon tai taitojen omaksumiseen jonkin tietyn sosiaalisen ryhmän jäsenenä ja sen toimintaan osallistumalla. Kyseessä on oppimisprosessi vertaisten kesken, mutta olennaista on myös se, että lapset ovat sitoutuneet ja motivoituneet yhteiseen toimintaan ja siihen, että he auttavat toisiaan oppimaan samalla oppien itsekin. Varhaiskasvatusympäristössä vertaisoppimisessa korostuu yhteiseen toimintaan, erityisesti leikkiin osallistuminen ja sen kautta oppiminen. (Koivula ym. 2017, 265.) Vertaisoppimisessa yhdistyvät ainutlaatuisella tavalla kunkin yksilön omat taidot, osaaminen ja valmiudet yhteiseksi kokonaisuudeksi, jossa lapset oppivat toisiltaan hyödyntäen kunkin yksilön voimavaroja yhteisen toiminnan rakentamiseksi. (Koivula ym. 2017, 15)

Yhteisissä leikeissä ja toisten toimintaa seuraamalla lapset oppivat esimerkiksi sosioemotionaalisia taitoja, kognitiivisia taitoja, vuorovaikutustaitoja ja erilaisia ryhmätaitoja eli kuinka olla yhdessä saman ryhmän jäsenenä. Vuorovaikutuksella on erityisen merkittävä rooli tässä vertaisoppimisen prosessissa. Vuorovaikutuksen ohella vertaisoppimisessa on keskeistä toisten kunnioittaminen, positiivinen riippuvuus toinen toisesta esimerkiksi leikissä ja yhteiseen päämäärään pyrkiminen, toisten auttaminen ja tukeminen sekä jokaisen lapsen oppimaan oppimisen edistäminen. Vertaisoppiminen toteutuu päivähoitossa esimerkiksi suurryhmissä, pienryhmissä ja erilaisissa leikkiryhmittymissä. (Koivula ym. 2017, 15, 265.)

Jotkut lapset voivat tuntea, etteivät ole kyllin hyviä. Siitä voi seurata, että heidän on vaikea hyväksyä muita lapsia ja heidän erilaisuuttaan. Lapsen sosiaalisten taitojen kehittymisen kannalta on tärkeää, että lapsi kykenee arvostamaan ja kunnioittamaan muita ihmisiä ja pystyy ottamaan heidät huomioon. Tähän liittyy myös erilaisuuden hyväksyminen, toisten kunnioittaminen ja suvaitsevaisuus. Lasta opetetaan huomioimaan ja kuuntelemaan toisten lasten tarpeita. Myös lasta itseään kunnioitetaan ja pidetään tasavertaisena ryhmän jäsenenä. (Hujala ja Turja 2017, 272.)

Lapsen sosiaalisten vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta pienryhmät luovat optimaaliset olosuhteet. Lapsen voi olla vaikea olla tilassa, jossa on paljon muita lapsia. Suuryhmä ei sovellu kaikille lapsille ja on haastava kokopäiväisen kasvun konteksti monille lapsille. Pienryhmätoiminnassa lapsi saa hengähtää ja saa äänensä paremmin kuuluviin. (Hujala ja Turja 2017, 273.)

Sosioemotionaaliset taidot, kognitiiviset taidot, vuorovaikutustaidot ja erilaiset ryhmätaidot ovat asioita, joita lapset oppivat yhteisissä leikeissä ja toisten toimintaa seuraamalla. Mallioppimisen merkitys korostuu varsinkin pienillä lapsilla ja lapsi ottaakin mallia esimerkiksi päivähoitossa kasvattajilta ja muilta lapsilta. Lapsi oppii ryhmissä erilaisia taitoja, jotka saattavat tosin joskus olla myös ei-toivottuja, kuten kiroilua ja lyömistä, joita lapsi saattaa oppia toisilta lapsilta. (Koivunen 2013, 42.)

Jokaisen lapsen omat yksilölliset lähtökohdat, taidot ja valmiudet toimivat perustana ja lähtökohtana vertaisoppimiselle. Lapset rakentavat samalla myös käsitystä itsestään, minuudestaan ja omista

kompetensseistaan. Vertaisoppimisessa ovat vuorovaikutuksen ohella keskeisiä periaatteita myös toisten kunnioittaminen, positiivinen riippuvuus toinen toisesta leikissä tai jonkin muun tehtävän suorittamisessa, pyrkimys yhteiseen päämäärään, toisten auttaminen ja tukeminen sekä jokaisen lapsen oppimaan oppimisen edistäminen. Yhteinen toiminta ja yhdessä oppiminen ovat olennainen osa jokaisen lapsen arkipäivää, kasvua, kehitystä ja minuuden rakentumista. (Koivula ym. 2017, 265 – 266.)

2.3 Varhaiskasvattajat ja lähikehityksen vyöhyke

Tutkimusten mukaan opettajan sensitiivisyydellä ja vuorovaikutustavoilla on laajalti merkitystä lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle. Sosiaalisesti ja emotionaalisesti taitavat opettajat rakentavat päiväkodin vuorovaikutusympäristöstä lasta tukevan ja rohkaisevan, ottavat huomioon lasten kyvyt ja vahvuudet, tukevat lasten motivaatiota, ohjaavat konfliktien ratkaisemisessa, kannustavat lapsia yhteisölliseen oppimiseen sekä toimivat kunnioittavan ja tarkoituksenmukaisen kommunikaation sekä prososiaalisen käyttäytymisen roolimalleina. Tällainen vuorovaikutusympäristö rohkaisee lasta sosiaalisten taitojen harjoitteluun ja hän saa siihen tukea sensitiiviseltä kasvattajalta sekä myös vertaisiltaan. (Koivula ym. 2017, 122.)

Opettajan odotukset ovat keskeinen tekijä myös lasten oppimissaavutuksissa. Hyvä opettaja ottaa aktiivisesti vastuun lasten oppimisesta ja etsii tapoja, jotka auttavat lasta oppimaan. Lasten mielenkiinnon kohteet ja oppimistavat ovat keskiössä, kun opettaja suunnittelee opetusta ja lapsille annettavia tehtäviä ja ohjeita. Opettajan tiedot ja taidot ovat merkityksellisiä lasten oppimiselle, esimerkiksi siinä, miten opettaja osaa antaa ohjeita ja neuvoja lapsille niin, että lapset pohtivat ja oivaltavat. Tärkeää on myös lasten käsitys omasta itsestään ja oppimisestaan. Lapsi ei saa kyseenalaistaa omaa kykyään oppia. Oppimisyhteisön hyväksyvä ilmapiiri, yhteenkuuluvuus ja aktiivinen kannustaminen tukevat lapsen myönteistä käsitystä itsestään ja omasta oppimiskyvystään. (Koivula ym. 2017, 200 – 201)

Jatkuva ja luottamuksellinen kasvattajan ja lasten välinen vuorovaikutus on suotuisaa lasten kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Tutkimukset ja arkitieto osoittavat myös sen, että kasvattajien vuorovaikutus lasten kanssa ja heidän käyttämänsä pedagogiset käytännöt eroavat toisistaan. Emotionaalisesti korkeatasoisessa vuorovaikutuksessa lasten keskinäiset suhteet huomioidaan ja kasvattajalla on aikaa havainnoida ja kuulla myös yksittäisten lasten tarpeita. Emotionaalisesti korkealatuista tukea tarjoavat kasvattajat ovat vuorovaikutuksessaan lämpimiä ja responsiivisia, mutta tarjoavat lapsille myös sopivassa määrin vastuuta ja haasteita. Arjen kasvatustilanteissa tämä saattaa tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kasvattaja tiedostaa lasten tarpeet ja osaa toimia niiden mukaisesti. (Koivula ym. 2017, 172.)

Kasvattajan ja lapsen välisellä positiivisella vuorovaikutuksella on siis tutkitusti monia hyötyjä lapsen kehitykselle ja oppimiselle tässä ja nyt. Vähemmän tiedetään kuitenkin siitä, kuinka kauaskantoinen

tämä vaikutus on. Harvalukuiset pitkittäistutkimukset antavat viitteitä siitä, että varhaisesta laadukkaasta vuorovaikutuksesta päiväkodissa näyttäisi olevan lapsille myös pidempiaikaista hyötyä. (Koivula ym. 2017, 175.)

Vygotski määritteli lähikehityksen vyöhykkeen käsitteen seuraavasti: ”Lähikehityksen vyöhyke on itsenäisessä ongelmanratkaisussa näkyvän (tämänhetkisen kehitystason) ja aikuisen tai osaavampien tovereiden avustaman ongelmanratkaisun määrittämän (mahdollisen) kehityksen välinen ero” (Helenius ja Korhonen, 2008, 45). Kiinnostuessaan asiasta lapsi on valmis oppimaan siitä lisää muuten tuella eli asia siirtyy lapsen lähikehityksen vyöhykkeelle. (Hujala ja Turja 2017, 187)

Yhteisessä toiminnassa ja toisten apuun turvautumalla lapsi pystyy ylittämään yksilölliset rajoitensa ja laajentamaan oppimistaan. Vygotski korostaa, että lapsen ikävuodet 3 – 7 ovat lapsen kehityksessä tärkeiden ja merkittävien muutosten aikaa. Sen lisäksi, että lapsen korkeammat henkiset toiminnot kehittyvät ja muuttavat biologisen tason perusprosesseja, lapsen puhe ja kieli kehittyvät näinä ikävuosina nopeasti. Kehityksen sosiaalinen tilanne rakentuu ja toteutuu pitkälti vuorovaikutuksessa toisten kanssa, jolloin lapsen siirtyminen päiväkotiin ja uuden toimintaympäristön kohtaaminen kasvattajineen ja kavereineen vaikuttaa väistämättä lapsen kehitykseen. Vygotski tähdentääkin, että lapsen sopeutuminen ympäristöön tapahtuu sosiaalisin keinoin, ympäröivien ihmisten toimesta välittäjinä. (Koivula ym. 2017, 98, 100 – 101.)

Vygotskin mukaan lähikehityksen vyöhykettä rakennettaessa ja sillä toimittaessa tarvitaan lasta osaavampi henkilö, joka voi olla joko aikuinen tai osaavampi lapsi. Usein tämä osaavampi henkilö on lapsen vanhempi tai opettaja, mutta myös lasten keskinäisessä toiminnassa, erityisesti leikkissä, osaavampi on tyypillisemmin toinen lapsi. Viime vuosina tämä vertaisten merkitys toinen toisensa oppimisen edistämässä lähikehityksen vyöhykkeellä on noussut oppimista koskevissa teorioissa ja lähestymistavoissa keskeiseen asemaan, esimerkiksi oppijoiden yhteisöistä ja yhteisöllisestä oppimisesta puhuttaessa. Sekä kasvattajilla että vertaisryhmällä on keskeinen merkitys yksittäisen lapsen ja lapsiryhmän kehityksessä ja oppimisessa. (Koivula ym. 2017, 107.)

2.4 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sosiaalinen vuorovaikutus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. (Vasu 2018, 21 – 22.)

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatusturva lain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päi-

väkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimissa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettyä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. (Vasu 2018, 9 – 10.)

Leikki on varhaiskasvatukseen lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa. (vasu 2018, 22.)

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen on tarkoitus edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilöllisen tuen tarpeet. (vasu 2018, 23.)

Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatusta ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia. (vasu 2018, 23.)

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin. (vasu 2018, 38.)

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä. (vasu 2018, 38 – 39.)

Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialueille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin. (vasu 2018, 30.)

Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelystä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan. (vasu 2018, 32 – 33.)

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen. (vasu 2018, 30.)

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyyteen sekä sallii myös erehtymisen. (vasu 2018, 29.)

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taito-

jen kehittymistä. Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Lasten käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet. (vasu 2018, 32 – 33.)

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen sekä saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. (vasu 2018, 19 – 21) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. (vasu 2018, 49 – 50.)

Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille, laaja-alaiselle osaamiselle ja pedagogiselle toiminnalle asetetut tavoitteet. (vasu 2018, 23.)

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. (vasu 2018, 41 – 42.)

Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia ja tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. (vasu 2018, 23.)

Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin. Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita ja muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä. Leikissä yhdistyvät keskeiset

oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. (vasu 2018, 38 – 39.)

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. (vasu 2018, 21.)

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä. (vasu 2018, 39.)

Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällöin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa. (vasu 2018, 39 – 40.)

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkistykellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heidä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. (vasu 2018, 24, 25.)

Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Varhaiskas-

vatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. (vasu 2018, 22.)

Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana. (vasu 2018, 22.)

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta. Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lasten kehityksen ja oppimisen tuen tarpeiden arvioinnissa (vasu 2018, 37.)

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat. (vasu 2018, 27.)

3 TUTKIMUSASETELMA

Tutkimusongelmani kirjallisuuskatsauksessa on lapsen sosiaalisen vuorovaikutuksen yhteys oppimiseen varhaiskasvatuksessa. Tutkimuskysymys, jonka olen johtanut tutkimusongelmasta, on: Miten lapsen sosiaalinen vuorovaikutus on yhteydessä oppimiseen varhaiskasvatuksessa? Rajaan tutkimuskysymyksen koskemaan sosiaalista vuorovaikutusta varhaiskasvatuksessa, jotta tutkimusongelmani on tutkimusaihetta koskien sopivasti rajattu eikä työmäärästä tule kohtuuttoman suuri.

Haluan kirjallisuuskatsauksellani selvittää lapsen sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja oppimiseen vaikuttavia asioita. Lisäksi haluan selvittää, mitkä asiat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ovat keskei-

simpiä tekijöitä, joilla on merkitystä lapsen oppimiseen varhaiskasvatuksessa. Tarkoituksena on tarkastella käsitteiden avulla, millaista tietoa aiheesta on olemassa. Pysin myös saamaan kokonaisvaltaisen (holistisen) kuvan ilmiöstä, jota tutkin. Haluan selvittää, mistä aiheessani on kysymys ja ymmärtää ilmiötä, jota tutkin.

Laadullisessa tutkimuksessa puhutaan aineiston saturaatiosta eli kylläntymisestä. Mikäli aineiston kautta saadut vastaukset alkavat toistaa itseään, on kylläntymispiste eli saturaatio saavutettu. Lisäksi eri lähteistä kerättävällä evidenssillä eli todistusaineistolla on mahdollista saada vahvistusta esitetyille väitteille. Tulkinnasta tulee sitä pitävämpi mitä useampi todiste väitteen taakse saadaan. (Kananen, 2019, 33.)

Valitsemassani aineistonkeruumenetelmässä luotettavuuden varmistaminen voi olla haastavaa esimerkiksi siitä syystä, että kvalitatiivisessa tutkimusotteessa ei ole tarkkoja tulkintaohjeita, kuten kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Haasteellisen laadullinen tutkimus tekee myös siinä mielessä, että luotettavuus on usein tekijän arvioinnin varassa. Aineistoni perustuu jo olemassa oleviin aineistoihin ja teorioihin, joita lapsen sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja oppimisesta on olemassa, joten se tuo omat haasteensa.

Kirjallisuuskatsauksessa on tärkeää pitää huoli siitä, että tutkimuskysymys vastaa tutkimusongelmaan ja aineiston avulla saa mahdollisimman hyvän ja samalla luotettavan vastauksen tutkimusongelmaan. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta voidaan pyrkiä parantamaan siten, että tietoa kerätään eri lähteistä ja verrataan eri lähteistä saatua tietoa esimerkiksi omaan tulkintaan tai katsotaan, tuottavatko eri tietolähteet toisiaan tukevia tuloksia. Luotettavuus opinnäytetyössä tarkoittaa myös sitä, että tutkimustulokset vastaavat tutkittavaa ilmiötä eli ovat totuudenmukaisia. Siirrettävyys on laadullisessa tutkimuksessa aina siirtäjän vastuulla. Jos esimerkiksi ulkopuoliset tekevät saman tulkinnan ja päätyvät näin ollen samaan tulokseen, voidaan tulkintaa pitää oikeana. Tämä ei kuitenkaan pidä täysin paikkaansa, kun kyseessä on laadullinen tutkimus ja on huomioitava jokaisen tutkijan oma tulkinta. (Kananen, 2015, 353.)

3.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmä opinnäytetyössäni on laadullinen kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Kirjallisuuskatsaus on metodi ja tutkimustekniikka, jolla tutkitaan tehtyä tutkimusta. Se on tutkimusta tutkimuksesta, jossa kootaan tutkimuksen tuloksia. Kirjallisuuskatsaus on myös kriittinen tiivistelmä aiheesta tehdyistä tutkimuksista ja analysoin sitä, mitä aiheesta jo tiedetään. Kirjallisuuskatsauksen tulee olla riittävän laaja, ajankohtainen ja aiheessa pitäytyvä ja siinä esitellään ongelman kannalta oleellinen kirjallisuus ja aikaisemmat tutkimukset sekä käytettävät käsitteet ja mittarit (Kananen, 2019, 42)

Tutustun aiheeseeni liittyvään teoretietoon tutkimalla jo olemassa olevia tietoja aiheesta varhaiskasvatuksen kirjallisuudesta. Tutkin myös, mitä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) sanotaan asioista, joita käsittelen kirjallisuuskatsauksen teoreettisessa viitekehityksessä. Haen kirjallisuuden ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) avulla vastauksia tutkimuskysymykseeni.

Käytän kirjallisuuskatsauksessani tietoa, joka perustuu jo olemassa oleviin aineistoihin eli kyseessä ovat sekundääriset menetelmät.

Teen aineiston analyysin hankkimani teorian pohjalta vertailemalla aineistoni eli vasun tekstiä ja teoreettisesta viitekehystä valitsemieni käsitteitä keskenään. Laadullista tutkimusta tehdessä on tärkeää, että aineistoa kerätään määrä, jolla tutkimusongelma ratkeaa. Kirjallisuuskatsauksessa aineistoa tulee tarkastella kriittisesti ja sen avulla saadaan kokonaiskuva tietystä asiakokonaisuudesta (Kananen, 2019, 40) Aineiston kriittinen tarkastelu on tärkeää. Kirjallisuuskatsaukselle on lisäksi ominaista se, että teorian tieto, jota käytän, ”keskustelee” keskenään. On tärkeää perustella väitteet ja valinnat, joita prosessin aikana tekee.

4 TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN ANALYSOINTI

Tutkimustulosten analysointia varten tarkastelen aihetta kolmen teeman ja käsitteiden avulla, joilla on merkitystä lapsen oppimisen kannalta. Nämä teemat ovat lapsen yksilöllisyys, leikki ja vertaisoppiminen sekä varhaiskasvattajat. Pyrin löytämään eroja ja yhtäläisyyksiä teoreettisen viitekehysten ja Vasun välillä. Lähdeaineistona kirjallisuuskatsauksessani käytän Koivulan (ym.) teosta Valloittava varhaiskasvatus sekä Hujalan ja Turjan teosta Varhaiskasvatuksen käsikirja. Vertailen teoriaosuudessa käyttämiäni kirjallisuuslähteitä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) tekstiin.

4.1 Lapsen yksilöllisyyden merkitys oppimiseen

Kiinnostus, tutkiminen ja havaintojen tekeminen ovat lähtökohta kaikelle oppimiselle. Tiedämme, että mitä kiinnostuneempi lapsi on jostakin asiasta, sitä enemmän hän tekee tuohon asiaan liittyviä huomioita ja sitä laajemmiksi ja monipuolisemmiksi hänen tietonsa tuosta asiasta rakentuvat. (Hujala ja Turja 2017, 223.) Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana. (vasu 2018, 22.)

Sosiaalisten taitojen kehittymiseen vaikuttavat sekä lapsen sisäsyntyiset ominaisuudet ja piirteet että kasvuympäristön tekijät. Sisäsyntyisistä tekijöistä temperamenttipiirteillä on keskeinen merkitys. Avoimuus ja ulospäin suuntautuneisuus ovat yhteydessä parempiin sosiaalisiin taitoihin ja vuorovaikutussuhteisiin, kun taas ujous ja sisäänpäin kääntyneisyys liittyvät vähempään kommunikaatioon ja heikompiin sosiaalisiin taitoihin. Tärkeää on myös lasten käsitys omasta itsestään ja oppimisestaan. Lapsi ei saa kyseenalaistaa omaa kykyään oppia. (Koivula ym. 2017, 120, 201.)

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaistuin keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asi-

oita. Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan. (Vasu 2018, 21 – 22.)

4.2 Leikin ja vertaisoppimisen merkitys oppimiseen

Vertaisoppimisen käsitteellä viitataan tiedon tai taitojen omaksumiseen jonkin tietyn sosiaalisen ryhmän jäsenenä ja sen toimintaan osallistumalla. Kyseessä on oppimisprosessi vertaisten kesken, mutta olennaista on myös se, että lapset ovat sitoutuneet ja motivoituneet yhteiseen toimintaan ja siihen, että he auttavat toisiaan oppimaan samalla oppien itsekin. Varhaiskasvatusympäristössä vertaisoppimisessa korostuu yhteiseen toimintaan, erityisesti leikkiin osallistuminen ja sen kautta oppiminen. Vertaisoppiminen toteutuu päivähoitossa esimerkiksi suurryhmissä, pienryhmissä ja erilaisissa leikkiryhmittymissä. (Koivula ym. 2017, 265.) Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä (Vasu 2018, 22) Vertaisoppimisessa yhdistyvät ainutlaatuisella tavalla kunkin yksilön omat taidot, osaaminen ja valmiudet yhteiseksi kokonaisuudeksi, jossa lapset oppivat toisiltaan hyödyntäen kunkin yksilön voimavaroja yhteisen toiminnan rakentamiseksi. (Koivula ym. 2017, 15)

Yhteisissä leikeissä ja toisten toimintaa seuraamalla lapset oppivat esimerkiksi sosioemotionaalisia taitoja, kognitiivisia taitoja, vuorovaikutustaitoja ja erilaisia ryhmätaitoja eli kuinka olla yhdessä saman ryhmän jäsenenä. Vuorovaikutuksella on erityisen merkittävä rooli tässä vertaisoppimisen prosessissa. (Koivula ym. 2017, 265.) Lapsen sosiaalisten taitojen kehittymisen kannalta on tärkeää, että lapsi kykenee arvostamaan ja kunnioittamaan muita ihmisiä ja pystyy ottamaan heidät huomioon. Tähän liittyy myös erilaisuuden hyväksyminen, toisten kunnioittaminen ja suvaitsevaisuus. Lasta opetetaan huomioimaan ja kuuntelemaan toisten lasten tarpeita. Myös lasta itseään kunnioitetaan ja pidetään tasavertaisena ryhmän jäsenenä. (Hujala ja Turja 2017, 272.)

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. (vasu 2018, 22.)

Leikki on lapsen kehityksen ja kasvun kannalta erityisen merkityksellinen toimintamuoto, sillä leikki vaikuttaa lapsen kehitykseen kaikilla sen osa-alueilla. Leikki muovaa ajattelua, oppimista ja ongelmanratkaisua, edistää kielen ja kommunikaation kehittymistä, vaikuttaa sosiaalisten taitojen kehittymiseen, moraalien ja tahdon muovautumiseen, rakentaa persoonallisuutta ja minuutta, luo tunnekokemuksia ja vaikuttaa emotionaaliseen kehitykseen sekä erityisesti luovuuteen ja mielikuvituksen kehittymiseen. Toisin sanoen, leikki on lapsen kehityksessä kokonaisvaltainen, fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen toimimisen ja kokemisen tapa, joka muovaa lapsen koko persoonaa. (Koivula ym. 2017, 123.) Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä. Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. (Vasu 2018, 39.)

4.3 Varhaiskasvattajien tuen merkitys oppimiseen

Tutkimusten mukaan opettajan sensitiivisyydellä ja vuorovaikutustavoilla on laajalti merkitystä lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle. Sosiaalisesti ja emotionaalisesti taitavat opettajat rakentavat päiväkodin vuorovaikutusympäristöstä lasta tukevan ja rohkaisevan, ottavat huomioon lasten kyvyt ja vahvuudet, tukevat lasten motivaatiota, ohjaavat konfliktien ratkaisemisessa, kannustavat lapsia yhteisölliseen oppimiseen sekä toimivat kunnioittavan ja tarkoituksenmukaisen kommunikaation sekä prososiaalisen käyttäytymisen roolimalleina. Tällainen vuorovaikutusympäristö rohkaisee lasta sosiaalisten taitojen harjoitteluun ja hän saa siihen tukea sensitiiviseltä kasvattajalta sekä myös vertaisiltaan. (Koivula ym. 2017, 122.)

Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. (vasu 2018, 39, 41.) Kasvattajien sensitiivisyys lapsia kohtaan sekä taito tunnistaa lapsen taidot ovat tärkeitä lapsen kehityksen kannalta. Tutkimusten mukaan opettajan sensitiivisyydellä ja vuorovaikutustavoilla on laajalti merkitystä lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle. (Koivula ym. 2017, 201, 122.)

Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Hyvin toimiva ja arvostava vuorovaikutus aikuisen ja lapsen välillä voi tukea lapsen kehitystä ja edistää oppimista, mutta se voi toimia samalla myös oppimistilanteena. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa. (vasu 2018, 41) Jatkuva ja luotamuksellinen kasvattajan ja lasten välinen vuorovaikutus on suotuisaa lasten kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle. Tutkimukset ja arkitieto osoittavat myös sen, että kasvattajien vuorovaikutus lasten kanssa ja heidän käyttämänsä pedagogiset käytännöt eroavat toisistaan. Emotionaalisesti korkeatasoisessa vuorovaikutuksessa lasten keskinäiset suhteet huomioidaan ja kasvattajalla on aikaa havainnoida ja kuulla myös yksittäisten lasten tarpeita. Emotionaalisesti korkealaatuista tukea tarjoavat kasvattajat ovat vuorovaikutuksessaan lämpimiä ja responsiivisia, mutta tarjoavat lapsille myös sopivassa määrin vastuita ja haasteita. Arjen kasvatustilanteissa tämä saattaa tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kasvattaja tiedostaa lasten tarpeet ja osaa toimia niiden mukaisesti. (Koivula ym. 2017, 172.)

Kasvattajan ja lapsen välisellä positiivisella vuorovaikutuksella on tutkitusti monia hyötyjä lapsen kehitykselle ja oppimiselle. Vähemmän tiedetään kuitenkin siitä, kuinka kauaskantoinen tämä vaikutus on. Harvalukuiset pitkittäistutkimukset antavat viitteitä siitä, että varhaisesta laadukkaasta vuorovaikutuksesta päiväkodissa näyttäisi olevan lapsille myös pidempiaikaista hyötyä. (Koivula ym. 2017, 175.) Kehityksen sosiaalinen tilanne rakentuu ja toteutuu pitkälti vuorovaikutuksessa toisten kanssa, jolloin lapsen siirtyminen päiväkotiin ja uuden toimintaympäristön kohtaaminen kasvattajineen ja kavereineen vaikuttaa väistämättä lapsen kehitykseen (Koivula ym. 2017, 101) Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. (vasu 2018, 22.)

Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet ja vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. (Vasu 2018, 22, 23.) Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä. (vasu 2018, 39.) Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. (Vasu 2018, 24.)

Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen. (vasu 2018, 30.) Sosiaalisesti ja emotionaalisesti taitavat opettajat rakentavat päiväkodin vuorovaikutusympäristöstä lasta tukevan ja rohkaisevan, ottavat huomioon lasten kyvyt ja vahvuudet, tukevat lasten motivaatiota, ohjaavat konfliktien ratkaisemisessa, kannustavat lapsia yhteisölliseen oppimiseen sekä toimivat kunnioittavan ja tarkoituksenmukaisen kommunikaation sekä prososiaalisen käyttäytymisen roolimalleina. (Koivula ym. 2017, 122.) Vygotskin mukaan lähikehityksen vyöhykettä rakennettaessa ja sillä toimittaessa tarvitaan lasta osaavampi henkilö, joka voi olla joko aikuinen tai osaavampi lapsi. Usein tämä osaavampi henkilö on lapsen vanhempi tai opettaja. (Koivula ym. 2017, 107.) Kiinnostuksessaan kyseisestä asiasta lapsi on valmis oppimaan siitä lisää muiden tuella, eli asia siirtyy lapsen lähikehityksen vyöhykkeelle. (Hujala ja Turja 2017, 187.)

4.4 Johtopäätökset

Koivulan (ym.) teoksessa sanotaan, että sosiaalisten taitojen kehittymiseen vaikuttavat sekä lapsen sisäsyntyiset ominaisuudet ja piirteet että kasvuympäristön tekijät. Vasun mukaan varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. Näin ollen lapsen persoonallisuudella ja temperamentilla on merkitystä siihen, kuinka hän on vuorovaikutuksessa toisten kanssa ja kuinka hän asioita oppii eli omista lähtökohdistaan käsin. Vasun tekstissä korostetaan lapsen oppimiseen yleisesti vaikuttavia asioita lapsen yksilöllisyydestä, kun taas Koivulan teoksessa mainitaan ominaisuuksia, joilla on merkitystä sosiaaliseen oppimiseen. Asia on siis ilmaistu kyseisissä lähteissä hieman eri tavalla, mutta kummassakin päädytään siihen johtopäätökseen, että lapsen oppimiseen vaikuttaa merkittävästi hänen yksilöllisyytensä ja ominainen tapa oppia.

Hujalan (ym.) teoksen mukaan kiinnostus, tutkiminen ja havaintojen tekeminen ovat lähtökohta kaikelle oppimiselle. Mitä kiinnostuneempi lapsi on jostakin asiasta, sitä enemmän hän tekee tuohon

asiaan liittyviä huomioita ja sitä laajemmiksi ja monipuolisemmiksi hänen tietonsa tuosta asiasta rakentuvat. Vasun mukaan lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana. Tulosten perusteella voidaan sanoa, että opittavan asian tulee olla lasta kiinnostavaa, jotta se motivoi lasta. Lapsen on myös tärkeää luottaa kykyynsä oppia.

Varhaiskasvatusympäristössä vertaisoppimisessa korostuu yhteiseen toimintaan, erityisesti leikkiin osallistuminen ja sen kautta oppiminen. Leikki muovaa mm. ajattelua, oppimista ja ongelmanratkaisua ja vaikuttaa sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Näin kirjoitetaan Koivulan (ym.) teoksessa Valloittava varhaiskasvatus. Vasun mukaan leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit eli innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Lapset rakentavat leikissä käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Lapset oppivat yhteisissä leikeissä ja toisten toimintaa seuraamalla esimerkiksi sosioemotionaalisia taitoja, vuorovaikutustaitoja ja erilaisia ryhmätaitoja ja vuorovaikutustaidoilla onkin tässä vertaisoppimisen prosessissa erityisen merkittävä rooli. Vasun mukaan vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Voidaan sanoa, että leikki vaikuttaa lapsen oppimiseen merkittävästi. Leikillä ja vertaissuhteilla on siis merkitystä lapsen oppimisen kannalta.

Vasun mukaan henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä. Henkilöstön tulee tukea lasten leikin kehittymistä ohjaten sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä ja tukea lasten vertaissuhteiden syntymistä sekä vaalia ystävyyssuhteita. Henkilöstön tehtävänä on myös turvata leikin edellytykset ohjaten leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa mukaisesti. Lisäksi sosiaalisesti ja emotionaalisesti taitavat opettajat rakentavat päiväkodin vuorovaikutusympäristöstä lasta tukevan ja rohkaisevan ja kannustavat lapsia yhteisölliseen oppimiseen. Näin sanotaan Koivulan (ym.) teoksessa. Henkilöstön tuella ja läsnäololla on siis merkitystä lapsen oppimisen kannalta.

Koivulan (ym.) teoksen mukaan jatkuva ja luottamuksellinen kasvattajan ja lasten välinen vuorovaikutus on suotuisaa lasten oppimiselle. Kasvattajan ja lapsen välisellä positiivisella vuorovaikutuksella on tutkitusti monia hyötyjä lapsen oppimiselle. Vasun mukaan hyvin toimiva ja arvostava vuorovaikutus aikuisen ja lapsen välillä voi edistää oppimista, mutta se voi toimia samalla myös oppimistilanteena ja lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Tutkimustulokset viittaavat siihen, että vuorovaikutuksen laadulla on merkitystä lapsen oppimiseen.

5 POHDINTA

Kirjallisuuskatsaukseni tarkoituksena oli selvittää sitä, miten lapsen sosiaalinen vuorovaikutus on yhteydessä oppimiseen varhaiskasvatuksessa. Kirjallisuuskatsaukseni aihe on laaja ja monipuolinen ja tietoa aiheesta on tarjolla melko paljon. Koen myös, että aihe on mielenkiintoinen ja on hyvin kiinnostavaa pohtia, millaiset asiat vaikuttavat siihen, kuinka lapsi oppii ja mikä voi edistää oppimista sosiaalisissa tilanteissa ja vuorovaikutuksessa.

Varhaisella sosiaalisella vuorovaikutuksella ja oppimisella varhaiskasvatuksessa voi olla merkitystä lapsen koulumenestykseen ja onkin tärkeää tukea lapsen sosiaalista kehitystä ja oppimista jo varhaisessa vaiheessa. Lapsen oppimiseen kannattaa varhaiskasvatuksessa kiinnittää huomiota jo varhaisessa vaiheessa juuri siksi, että mahdollisia oppimisvaikeuksia voitaisiin ehkäistä ja korjata. Koen, että opinnäytetyöni aihe on lisäksi itselleni tärkeä ja mielenkiintoinen. Olen oppinut opinnäytetyöprosessin aikana monipuolisesti ja samalla ymmärrys aiheetta kohtaan on kasvanut. Aihe on merkityksellinen varhaiskasvatustyön kannalta ja koen itsekin saaneeni tärkeää tietoa lapsen oppimisesta, mistä on varmasti hyötyä toimiessa työntekijänä varhaiskasvatuksessa. Lapsen oppimiseen on hyvä panostaa ja kiinnittää huomiota varhaiskasvatuksessa, sillä oppiminen on lapsuudessa hyvin kokonaisvaltaista.

Koen saaneeni aineistolla vastauksia tutkimuskysymykseeni. Käsittelemäni osa-alue lapsen yksilöllisyyden merkityksestä jäi teoreettisen viitekehysten osalta melko suppeaksi, enkä näin ollen perehtynyt kyseiseen aiheeseen yhtä paljon kuin esimerkiksi leikin, vertaisten ja kasvattajien merkitykseen, jotka ovat keskeisessä roolissa lapsen oppimisessa ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Aiheen laajuuden vuoksi on mielestäni tärkeää, että pyrin rajaamaan tutkimusaiheeni riittävästi, mikä tuotti ajoittain vaikeuksia.

5.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Haasteellista opinnäytetyöni kannalta on se, onko teoria, jota käytän riittävän luotettavaa, ajankohtaista ja mahdollisimman uutta, jotta tutkimusongelmaan löytyy ratkaisu. On myös hyvin paljon kirjoittajan oman tulkinnan varassa, millaista tietoa tutkimuksen kannalta kerätään ja esimerkiksi se, mikä tuntuu kirjoittajasta relevantilta ja sopivalta tiedolta, on keskeistä. Jos tutkimus esimerkiksi toistetaan, saadaanko sama lopputulos, on myös kysymys, jota olen pitkin opinnäytetyöprosessia pohtinut.

Eettiset kysymykset liittyvät muun muassa opinnäytetyön aiheen valintaan, aineiston hankintaan, analysointiin ja säilyttämiseen sekä käytettyjen lähteiden valintaan ja raportointiin. Eettisyys liittyy myös sopimusten, sovittujen aikataulujen ja sovitun tutkimusrajan noudattamiseen. Eettisten ratkaisujen tavoitteena on ihmisten kunnioittaminen, tasa-arvoinen vuorovaikutus ja oikeudenmukaisuuden korostaminen. (Savonia ammattikorkeakoulu, 2019.)

On tärkeää, että päätelmät ja johtopäätökset, joita teen opinnäytetyössäni, ovat eettisesti perusteltuja. Myös sillä, että minulla on tutkimusongelman kannalta riittävästi tietoa, on merkityksellistä. Teoreettinen viitekehys, jota käytän opinnäytetyössäni, tulee olla sellaista, jolla saan vastauksia tutkimuskysymykseeni ja ratkaisun tutkimusongelmaan. Opinnäytetyön tulosten pitää olla luotettavia ja luotettavuuskysymykset tulee ottaa opinnäytetyössä huomioon heti tutkimusprosessin alussa. Luotettavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkimustulokset ovat oikeita. Lisäksi on tärkeää, ettei luotettavuuskysymyksiin suhtauduta ns. jälkijättöisesti vasta työn loppuvaiheessa, vaan jo työn alkuvaiheessa. Luotettavuuskysymysten huomioiminen on eräänlaista opinnäytetyön riskienhallintaa ja sillä

pyritään varmistamaan siitä, että kaikki tehdään oikein tutkimusprosessin aikana luotettavien tutkimustulosten varmistamiseksi. Luotettavuustarkastelulla tarkoitetaan sitä, että tutkimusprosessin eri vaiheissa on tehty oikeita ratkaisuja ja ratkaisut ovat perusteltuja. (Kananen, 2015, 342 – 343.)

Tutkimusta, kuten opinnäytetyötä, tehdessä tulee olla rehellinen ja huolellinen ja yksi tärkeä osa opinnäytetyöprosessia on myös opinnäytetyön julkistaminen. Kaikki opinnäytetyöt tulee tarkistaa plagiointitunnistusjärjestelmässä ennen niiden lähettämistä tarkastajille arvioitaviksi. Tämä on myös osa luotettavuuden varmistamista. (Arene, 2018.)

Reliabiliteetti ja validiteetti mittaavat tutkimuksen laatua ja luotettavuutta. Reliabiliteetilla viitataan tulosten pysyvyyteen ja validiteetilla siihen, että tutkitaan oikeita asioita. Pysyvyydellä taas tarkoitetaan sitä, että mikäli tutkimus uusitaan, saadaan samat tutkimustulokset. Luotettavuus alkaa tutkimusongelmasta eli siitä, onko ongelma määritelty oikein eli tutkitaan oikeita asioita (validiteetti). On tärkeää määritellä ongelma oikein, jotta prosessin seuraavat vaiheet onnistuvat. Lisäksi kerätyn aineiston pitää olla riittävää ja aitoa ja aineistosta tehtyjen tulkintojen ja johtopäätösten tulee myös olla oikeita. Työn luotettavuus saattaa myös jäädä heikoksi, mikäli validiteettia ja reliabiliteettia ei ole huomioitu. (Kananen, 2019, 31).

5.2 Aiheesta heränneitä ajatuksia

Keräämäni aineisto on selkeyttänyt tutkimusongelman ratkaisua eli sitä, miten lapsen sosiaalinen vuorovaikutus on yhteydessä oppimiseen. Tutkimustuloksissa korostui erityisesti leikin, vertaisryhmien ja varhaiskasvattajien merkitys lapsen oppimiseen. Nämä osa-alueet ovat keskeisimpiä vaikuttavia tekijöitä lapsen oppimisen kannalta. Lisäksi on huomioitava lapsen temperamentti ja kunkin lapsen ominainen tapa oppia. Jokainen lapsi oppii asioita omista lähtökohdistaan käsin ja on tärkeää, että kasvattajat ottavat tämän huomioon. Lasten oppimisen tukeminen alkaa jo varhaisessa vaiheessa päivähoidossa ja varhaiskasvatus on ympäristönä lapsen oppimista ja sosiaalista vuorovaikutusta tukeva monella eri tavalla. Keskeisimpinä tekijöinä lapsen oppimisessa ovatkin lapsi itse, lapset keskenään ja varhaiskasvattajat.

Kuten olen teoreettisessa viitekehyksessä tuonut esille, lapsen temperamentilla on iso merkitys, kuinka hän oppii ja käyttäytyy vuorovaikutustilanteissa muiden kanssa. Nämä ovat lapsen sisäsyntyisiä ominaisuuksia. Temperamenttipiirteillä on tutkimusten mukaan merkitystä siihen, kuinka lapsi asioita oppii, mutta myös tarkkaileva ja sisäänpäin kääntynyt lapsi voi varmasti omaksua hyvät sosiaaliset taidot kuten ulospäinsuuntautunut lapsi, esimerkiksi kasvattajien antaman tuen ja lapsen huomioinnin avulla.

Lapsen temperamentilla on merkitystä siihen, kuinka lapsi esimerkiksi jaksaa keskittyä uuden taidon oppimiseen. Osa lapsista on temperamentiltaan rauhallisempia ja he jaksavat keskittyä opittavaan asiaan paremmin kuin esimerkiksi temperamentiltaan vilkkaammat lapset. Osa lapsista voi olla luonteeltaan sosiaalisempia kuin toiset ja on helppoa ajatella, että sosiaalisemmat lapset tulevat toimeen

muiden ihmisten kanssa hiljaisempia lapsia helpommin. Heillä ehkä ajatellaan olevan paremmat valmiudet sosiaalisissa tilanteissa toimimiseen. Tämä herättääkin pohtimaan sitä, huomioidaanko sosiaalisesti lahjakkaampaa lasta enemmän kuin lasta, joka ei kommunikoi toisten kanssa yhtä paljon ja näin ollen on ujompi. Tällaisessa tilanteessa kasvattajien tulisikin kiinnittää huomiota kunkin lapsen ominaiseen tapaan kommunikoida ja toimia vuorovaikutustilanteissa niin toisten lasten kuin varhaiskasvattajien kanssa. Lapsen yksilöllisyyden huomiointi on varhaiskasvattajien työssä tärkeää.

Tutkimustulosten perusteella voidaan sanoa, että oppiminen ja motivaatio oppimiseen lähtee lapsesta itsestään, eli lapsi oppii, jos hän on motivoitunut oppimaan. Vastaavasti oppimista voi heikentää se, mikäli lapsi ei koe opittavaa asiaa itselleen helpoksi tai tuntee, ettei hänellä ole tarpeeksi taitoja oppia hänelle uutta asiaa. Paremmiin asian osaava henkilö, kuten esimerkiksi toinen lapsi tai aikuinen, voi olla merkittävä apu lapselle silloin, kun hän kokee opittavan asian hankalaksi, eikä selviydy siitä yksin. Tällöin puhutaan Vygotskin lähikehityksen vyöhykkeestä. Mikäli opittava asia kiinnostaa lasta, hän tutkii sitä enemmän ja näin ollen jaksaa pitää yllä kiinnostustaan, vaikka opittava asia tuntuisikin alussa hankalalta. Lapsen tulee luottaa omiin kykyihinsä oppijana, vaikka opittava asia olisi hänelle vaikea.

Oppimisen lähtökohtana ovat myös kunkin lapsen omat aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. Lapsi alkaa luottaa taitoihinsa esimerkiksi silloin, kun hänellä on aikaisempaa, positiivista kokemusta jonkin asian oppimisesta. Ja toisaalta, mikäli lapsella on negatiivisia kokemuksia ja vaikeuksia jonkin opittavan asian suhteen, hän saattaa kokea oppimisen liian haastelliseksi ja voi jopa menettää kiinnostuksensa. Kun lapsella on henkilökohtainen, sisäinen palo ja samalla tarve ja kiinnostus oppia jotakin uutta, tulee oppimisesta mielekkäämpää ja lapsi jaksaa työskennellä oppiakseen.

Opittavan asian tulee olla lasta kiinnostavaa ja sopivan haastavaa, jotta mielenkiinto oppimiseen säilyy ja näin ollen oppimista voi tapahtua. Sopivan haasteellinen tehtävä voi virittää lapsessa tunteen siitä, että kannattaa yrittää ja lapsi voi oivaltaa, että hänellä on mahdollisuus oppia huolimatta opittavan asian hankaluudesta. Lapsella tulee olla hyvä itseluottamus ja hallinnan tunne, jotta vaikeampikin tehtävä voi onnistua. Keskeistä on se, että lapsi ei luovuta, vaan yrittää uudelleen ja sinnikkäästi myös vaikeammin opittavan asian kohdalla.

Lapset siis oppivat, mikäli he ovat motivoituneita oppimaan. Kun lapsi luottaa omiin kykyihinsä ja näin uskoo pärjäävänsä uusissa oppimistilanteissa, kuten tulemaan toimeen toisten lasten eli vertaisensa kanssa, on hänellä hyvät valmiudet ja rohkeus oppimiseen. Lapset voivat olla keskenään erilaisia oppijoita, jolloin esimerkiksi osaavampi lapsi voi leikin kautta edistää heikommin osaavien lasten oppimista ja luottoa omiin taitoihin.

Lapset voivat edistää oppimistaan leikin avulla, jolloin oppiminen on vuorovaikutteinen ja yhteinen kokemus. Leikki muovaa mm. ajattelua, oppimista ja ongelmanratkaisua ja vaikuttaa sosiaalisten taitojen kehittymiseen, joten leikin merkitystä lapsen oppimiseen ei voida kiistää. Leikillä on kokonaisvaltainen merkitys lapsen oppimisen kannalta ja yhdessä leikkiessään lapset oppivat esimerkiksi

erilaisten roolien kautta käsittelemään tunteita ja keskustelemaan asioista. Voidaan sanoa, että leikki on lapsen työtä ja kuuluu tärkeänä osana lapsen oppimisen edistymiseen.

Varhaiskasvattajilla on olennainen merkitys lasten oppimisen kannalta. He ovat tärkeässä roolissa myös lasten oppimisen tukemisessa. Kasvattajilla tulee olla herkkyyttä havainnoida myös hiljaisemmän ja sosiaalisista tilanteista vetäytyvämmän lasten käytöstä ja esimerkiksi mahdollisimman kestävät hoitosuhteet kasvattajan ja lapsen välillä ovat keskeisessä roolissa, jotta kasvattaja oppii tuntemaan lapsen ominaisen luonteen ja käytöksen mahdollisimman hyvin. Kasvattajien sensitiivisyys havaita lasten toimintaa ja luonteenpiirteitä on hyvin tärkeää, jotta jokaisen lapsen tarpeet tulevat huomioituksi. On siis tärkeää, että kasvattajilla on herkkyyttä huomioida lasten erilaiset temperamentti- ja tarpeet, sillä jokainen lapsi on yksilö ja oppii asioita omalla tavallaan.

Mikäli varhaiskasvattajat havaitsevat jo varhaisessa vaiheessa lapsissa mahdollisia oppimista edistäviä asioita, sillä voi olla kauaskantoisia seurauksia myös lasten myöhempää elämää kuten kouluikää varten. Varhaiskasvattajien työssä tärkeää on myös kiinnittää huomiota lasten oppimisen edistämiseen. Tällöin huomioidaan myös pedagoginen puoli. Osa lapsista voi oppia paremmin esimerkiksi itsenäisesti asioita tutkimalla ja pohtimalla, kun taas osalle lapsista ryhmissä, yhdessä toisten lasten kanssa, oppiminen ja asioihin tutustuminen ovat niitä tärkeimpiä oppimista edistäviä keinoja. Tärkeää on, että jokainen lapsi saa oppimiseensa tarvitsemaansa tukea ja saa olla vuorovaikutuksessa yhdessä kasvattajien ja vertaistensa kanssa.

Vasusta ilmenee, että lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi ja heidän tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Koivulan (ym.) teoksessa mainitaan, että näyttäisi siltä, että jos lapsella on kasvattajaan myönteinen suhde, on sillä positiivinen vaikutus myönteisiin vertaissuhteisiin. Eli toisin sanoen lapsi luottaa helpommin myös vertaisiinsa, mikäli kasvattajat antavat hänelle huomiota ja luottavat hänen taitoihinsa. Hyvällä vuorovaikutussuhteella lapsen ja aikuisen välillä on myönteinen vaikutus lasten keskinäiselle vuorovaikutukselle ja kun lapsi luottaa häntä ympäröiviin aikuisiin ja lapsiin, hän uskaltaa samalla olla oma itsensä ja näyttää myös tunteensa.

Lähikehityksen vyöhyke on mielenkiintoinen ja merkittävä tekijä, sillä lapsi on vuorovaikutuksessa häntä osaavamman henkilön kanssa ja samalla lapsi oppii pikkuhiljaa pärjäämään erilaisissa taidoissa itsenäisesti ja ilman välitöntä apua. Keskeistä on siis se, että lapsi ei vielä selviä tehtävistä itsenäisesti, vaan aikuisen tai kokeneemman tuella. Aikuisella on päivähoitossa suuri merkitys lapsen varhaisen sosiaalisen vuorovaikutuksen kehittymiseen ja oppimiseen ja onkin tärkeää, että lapsen kehittyviä valmiuksia tuetaan.

Lapsuudessa oppiminen on kokonaisvaltaista ja päiväkodissa lapset oppivat paljon asioita yhdessä vuorovaikutuksessa muiden lasten ja kasvattajien kanssa ja monipuolinen sekä virikkeellinen oppimisympäristö on arvokasta lapsen oppimisen kannalta. Päiväkoti on lapselle monipuolinen kasvuympäristö, jossa sosiaalisia taitoja on mahdollista oppia. Oppimista tapahtuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja esimerkiksi lasten on mahdollista oppia toisiltaan päiväkodissa erilaisia tapoja toimia ja

samalla heidän sosiaaliset taitonsa ja kommunikointikykynsä kehittyvät. Päiväkodilla on lapsen sosiaalisen oppimisen kannalta keskeinen merkitys ja on tärkeää, että kasvattajat huomioivat päiväkodissa lapsen yksilöllisen tavan oppia ja voivat antaa tarvittaessa tukea, mikäli jokin taito on lapselle vaikeampaa oppia.

5.3 Aiheen merkitys varhaiskasvatuksessa

Lapset oppivat asioita omista lähtökohdistaan eli jokaisella lapsella on ominainen tapa oppia asioita. Myös mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lapsen ja kasvattajan välillä ovat merkityksellisiä lapselle. Kun vuorovaikutussuhteet ovat mahdollisimman pysyviä ja esimerkiksi lapsen hoitajat eivät vaihdu liian usein, lapsen on helpompi myös sopeutua ympäristöönsä paremmin.

Hyvin tärkeää oppimisessa on lapsen taito luottaa omiin kykyihinsä. Tällöin voidaan puhua pystyvyyden tunteesta eli siitä, että lapsi voi oppia, kun hän luottaa kykyihinsä ja siihen, että hänellä on mahdollisuus oppia. On myös tärkeää, että lapsi yrittää uudelleen, vaikka joidenkin asioiden oppiminen voi olla lapselle välillä haastavaa. On siis tärkeää, että lapsi ei lannistu silloin, kun jokin taito tuntuu hänestä vaikealta tai sen oppiminen vie aikaa, vaan lapsi yrittää sinnikkäästi uudelleen. Lapsen on myös tärkeä muistaa, että hänen on mahdollista saada apua, mikäli hän ei selviä tai osaa jotakin asiaa yksin. On tärkeää, että myös lapsen kärsivällisyys kehittyy ja paranee. Epäonnistumisen sietäminen ja epäonnistumisesta huolimatta taito yrittää uudestaan ovat lapselle merkittäviä taitoja. Niistä on hyötyä myös tulevaisuutta varten.

Leikin merkitystä lapsen oppimisessa korostetaan hyvin paljon. Ryhmätyöskentelyn taidot ja samalla sosiaaliset taidot kehittyvät lapsilla yhteisissä leikeissä ja lapsi oppii kunnioittamaan toisia, mikä on hyvin tärkeä taito myös tulevaisuutta ja esimerkiksi koulua varten. Lapselle on tärkeää, että hänet huomioidaan niin yksilönä kuin ryhmän jäsenenä ja että hän voi kasvaa turvallisessa ympäristössä. Kasvattajat voivat myös tukea lapsen uskoa omiin kykyihin ja antaa lapselle esimerkiksi rohkaisua yrittää jotain uutta taitoa. Leikki kuuluu olennaisena osana päivähoidon arkeen ja leikin avulla on mahdollista havaita lapsen oppimisen ja kehityksen kannalta tärkeimpiä asioita.

Tutkimusten mukaan on selvää, että leikin merkitys lapsen oppimiseen on keskeinen. Tämä korostuu usein työni teoreettisessa viitekehyksessä ja Vasussa. Lause ”Leikki nähdään keskeisimpänä toimintana, jonka kautta lapset oppivat” kiteyttääkin sen, että leikin merkitystä lasten oppimiseen ei voi kiistää ja se on yksi tärkeimmistä asioista, joiden avulla lapset oppivat. Leikin avulla lapsi oppii siis sosiaalisia taitoja ja olemaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Leikillä on keskeinen merkitys lapsen oppimisen kannalta ja esiopetuksessa leikki eri muodoissaan on vahvasti esillä. Roolileikeissä opetellaan toimimaan kuvitteellisessa tilanteessa ja niiden avulla lapsi oppii myös harjoittelemaan sosiaalisia taitoja.

Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) korostetaan leikin merkitystä lapsen oppimiseen ja sen mukaan varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa. Leikki on

keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Näin ollen leikillä on hyvin suuri rooli lapsen sosiaalisten taitojen kehittymisen kannalta ja varhaiskasvatuksessa lapsen keskeisimpiä oppimisen väyliä onkin leikki. Leikki muovaa oppimista ja edistää kommunikaation kehittymistä ja vaikuttaa sosiaalisten taitojen kehittymiseen.

Leikin avulla lapsella on mahdollisuus oppia sosiaalisia taitoja muiden lasten kanssa ja esimerkiksi erilaiset roolileikit tai sääntöleikit kehittävät lapsen kykyä sosiaaliseen toimintaan ja havainnoimaan ympäristöään. Leikki on ikään kuin tapa, jolla lapsi jäsentää maailmaa ja merkityksiä tavallisesta elämästä. Lapsen sosiaalisten taitojen kehittymisen kannalta on tärkeää, että lapsi kykenee kunnioittamaan ja arvostamaan muita ihmisiä ja pystyy ottamaan heidät huomioon. Toisten kunnioittaminen, suvaitsevaisuus sekä erilaisuuden hyväksyminen liittyvät tähän myös. Lasta opetetaan huomioimaan ja kuuntelemaan toisten lasten tarpeita.

Kuten teoriaosuudessa olen kirjoittanut, vertaisryhmissä lapsi oppii tärkeitä taitoja, kuten kunnioittamaan muita ja tulemaan toimeen muiden lasten kanssa. On tärkeää, että lapsi oppii näitä taitoja varhaisessa vaiheessa, sillä näillä taidoilla on varmasti merkitystä myös myöhempää elämää, kuten kouluikä varten. Lapsen oppiminen liittyy vahvasti ikätovereiden kanssa toimimiseen, koska yhteinen tekeminen innoittaa lasta haastavaan toimintaan. Myös lapsen kyky arvostaa ja kunnioittaa muita lapsia ja aikuisia sekä toisten huomioon ottamisen taidot ovat tärkeitä vertaissuhteita luotaessa. Vertaisryhmillä on lapsen sosiaalisen oppimisen kannalta paljon merkitystä ja lapsi oppii suvaitsevaisuutta ja toimimista ryhmissä yhdessä muiden lasten kanssa toimimalla.

Varhaiseen oppimiseen ja oppimisen edistämiseen on hyvä kiinnittää huomiota jo varhaiskasvatuksessa, jotta esimerkiksi lapsen myöhempiä oppimisvaikeuksia on mahdollista ehkäistä. Uusien asioiden oppiminen ja oppiminen voi myös helpottua kouluikässä, kun näihin mahdollisiin oppimiseen vaikuttaviin asioihin sekä oppimisen vaikeuksiin on paneuduttu ja käytetty aikaa jo varhain. Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, mielenkiinnon kohteet ja osaaminen.

Lapsen sosiaalisella vuorovaikutuksella on keskeinen merkitys lapsen oppimiseen. Merkittävimmät tekijät ovat lapsen suhde vertaisiinsa ja varhaiskasvattajien tuki ja vuorovaikutus lapsen ja kasvattajan välillä. Oppimista tapahtuu lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa kuten leikeissä ja varhaiskasvattajien sensitiivisellä suhtautumisella ja kommunikoinnilla lasten kanssa edistetään lapsen oppimista. On huomioitava lapsen yksilöllisyys, jotta havaitaan esimerkiksi lapsen kyky ja taito tulla toimeen vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Eli millä tavoin lapsi ottaa muut huomioon ja suhtautuu vertaisiinsa ja kasvattajiin.

Sosiaalinen vuorovaikutus vertaisten kanssa auttaa lasta kehittämään taitoa tulla toimeen muiden lasten kanssa, mikä on tärkeää esimerkiksi kaverisuhteita luotaessa. Kunnioitus kasvattajia kohtaan kehittyy päivähoitossa, kun lapsi saa hoivaa ja huolenpitoa. Mahdollisesti myös keskustelut ja kommunikointi yhdessä lapsen ja kasvattajan välillä toimivat tärkeinä tekijöinä vuorovaikutustaitojen opettelussa. Kasvattajat tekevät havaintoja lapsesta ja hänen toiminnastaan päivähoiton arjessa

kuten kuinka lapsi käyttäytyy tai luo kaverisuhteita. Lapsi oppii huomioimaan sekä itsensä että toiset ja kun nämä tekijät ovat kunnossa, lapsi voi suhtautua luottavaisin mielin ihmisiin niin päivähoitossa kuin vapaa-ajallaan. "Oppimisen eväät" ja taidot sosiaaliseen oppimiseen luodaan jo varhaisessa vaiheessa.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

Arene Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto 2018. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 2019-11-28.] Saatavissa: http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_ammattikorkeakoulujen-opinnaytetoiden-eettiset-suositukset.pdf?_t=1526903222

HEA 2019. Oppimaan oppiminen- mitä se on? [Verkkajulkaisu]. Helsingin yliopiston Koulutuksen arviointikeskus. [Viitattu 2019-11-4.] Saatavissa: <https://www.helsinki.fi/fi/verkostot/koulutuksen-arviointikeskus/arviointi/oppimaan-oppiminen/oppimaan-oppiminen-mita-se-on>

HELENIUS, A. ja KORHONEN, R. 2008. Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

HELENIUS, A. ja LUMMELAHTI, L. 2014. Leikin käsikirja. Juva: PS-kustannus.

HUJALA, E-H ja TURJA, L. (toim.) 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus.

KANANEN, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

KANANEN, J. 2019. Opinnäytetyön ja pro gradun pikaopas. Avain opinnäytetyön ja pro gradun kirjoittamiseen. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

KELTIKANGAS-JÄRVINEN, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.

KOIVULA, M., SIIPPAINEN, A. ja EEROLA-PENNANEN, P. (toim.) 2017. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino.

KOIVUNEN, P-L. 2013. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

KOIVUNEN, P-L. ja LEHTINEN, T. 2016. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.

MARJANEN, P, MARTTILA, M. ja VARSA, M. 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Juva: PS-kustannus.

Opetushallitus 2019. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Oppimiskäsitys. [Viitattu 2019-11-4.] Saatavissa: <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/1266381/tekstikappale/1291821>

Opetushallitus. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.

Savonia ammattikorkeakoulu 2019. Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus. [Viitattu 2019-11-28.]

Saatavissa: <https://reppu.savonia.fi/opinnaytetyo/amktutkinnot/Sivut/eettisyys-ja-luotettavuus.aspx>